

УКРАЇНОЦЕНТРИЗМ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ПІДПАЛОГО

У статті представлено документальні матеріали та проаналізовано художні тексти Володимира Підпалога в ракурсі україноцентричності як домінантної філософемі його життєтворчості. Виявлено основні аспекти національної екзистенції та пасіонарної аксіології в естетичній системі та етичній концепції поета.

Ключові слова: текст, контекст, код, національна іманентність, україноцентричність, пасіонарність, екзистенціал.

Постать Володимира Підпалога (1936-1973) в історії української літератури унікальна. Талановитий поет, непересічний редактор, критик, рецензент, перекладач, невтомний трудівник на теренах національної культури, великий патріот, він у застійні «часи українського безчасся» (І. Дзюба) і в редакторській праці, й у художній творчості мав мужність «проводити поетичний корабель цілим, з мінімальними втратами поміж рифами кон'юнктури» [9, с. 405]. Його мистецька постать, як підкреслює О. Рарицький, «увиразнила ознаки «тихої лірики» й постала в національному письменстві як наслідок внутрішнього протистояння автора тоталітарному режиму в умовах ідеологічного тиску на особистість» [12, с. 95]. Тому спадщина В. Підпалога після тривалого замовчування лише останніми роками почала активно входити до національного духовного простору, про що свідчать оприлюднені 2011 року книги вибраних творів «Золоті джмелі» та спогадів «Пішов у дорогу – за ластівками».

Символічно, що обидва названі вище видання побачили світ у ювілейний рік поета (9 травня 2011 року йому мало б виповнитися 75 літ). Помітно активізувалось і наукове освоєння доробку митця. Дедалі частіше на шпальтах періодики з'являються локальні публікації [2]. Нещодавно побачила світ монографія А. Третяченко [14]. Проте ще зарано вести мову про повноту й цілісність уявлень щодо основних координат його спадку, місця та ролі в літературному процесі 1960-70 рр., у національному духовному поступі загалом. В. Підпалій «залишив по собі цілий чарівний світ поетичного слова, яке ще мало досліджене, але багатогранне й вагоме» [17]. Тому надзвичайно важливим завданням, що постає сьогодні перед істориками літератури, є «персоналізація» постаті В. Підпалога – поета, літературного критика, рецензента, редактора.

В усіх сферах своєї діяльності В. Підпалій утверджував переконання, що «поза національним ґрунтом не можна говорити не тільки про творчість, а й про культуру, духовність узагалі» [4, с. 177]. Репрезентуючи національний тип мислення та засвідчуючи його практичне впровадження у реальні справи, він явив, за І. Мойсєєвим, «громадяноцентричне» і «державоцентричне» відчуття й знання України, що є підґрунтям «реальної політики» і провідною ідеєю історико-культурного поступу народу-творця [8].

Усе, що вдалось зробити за фатально короткий час цьому талановитому самозаглибленому лірику, ретельному і як на добу політичних заморозків сміливому редакторові, переконливо свідчить, що всіма своїми помислами й діяннями він «повертав до сонця Україну», творив її духовний образ, наперекір українським несприятливим умовам залишався відкритим до краси й добра, не втрачав віри у національні цінності й високоморальні святощі. У стагнаційний період української історії В. Підпалій керувався виключно імперативами національної аксіології,

опертої на «глибинні й органічні духовні й ментальні пріоритети українства» [4, с. 13]. Його сучасники одностайні в тому, що він був патріотом, котрий понад усе любив свою землю і турбувався тим, щоб не впало на неї ані краплі болю...» [9, с. 364]. Поза сумнівом, поет міг би стати в національному культурному просторі, як стверджує у своєму слові про нього Д. Павличко, «провідною зіркою» [10, с. 288]. Проте для радянської системи він був «чужим», «занадто українським поетом і просто високопорядною Людиною» [10, с. 287].

У пору суцільних табу й тотальних заборон (надто коли йшлося про національне) В. Підпалий без усіляких декларацій робив свою справу, свідомий не певної, а повної її необхідності. За свідченнями М. Ільницького, будучи редактором видавництва «Радянський письменник», він не боявся в умовах нагінок і відкритих цькувань інакодумців брати на себе відповідальність за редагування рукописів «найнеблагонадійніших» авторів (В. Стуса, Ірини Калинець), тим самим наражаючи себе на небезпеку [9, с. 366]. Однак робив це свідомо, бо був людиною щедрого «самороздаровування» (за В. Стусом), котра не приймала утробних цінностей і залишалась «еталоном людської чесності» навіть тоді, коли у вічі зазірала біда. Споряджаючи в дорогу поезії митців, які й сьогодні визначають естетичний рівень і національний потенціал української літератури (Л. Костенко, І. Калинець, В. Голобородько й ін.), даючи їм путівку в життя (позитивні редакторські висновки), В. Підпалий дбав про майбутнє культури. Тут можна було б навести чимало спогадів самих авторів, які свідчать, що був він не тільки на рідкість блискучим, сміливим редактором, але й свідомими громадянином, щирим патріотом. Згадує В. Житник – поет, перекладач, приятель В. Підпалого: «Працюючи видавничим редактором, Володимир Підпалий відкрив для себе глибини поетичного генія Євгена Плужника, Богдана-Ігоря Антонича, Михайла Драй-Хмари. Він зробив усе, щоб довести їхню уже призабуту поезію до мільйонів співвітчизників у її найчистішій, найпервозданнішій подобі, чим здобув собі славу людини принципової, чесною і безстрашною – саме так, адже в той час, наприкінці 60-х, не кожен би наважився поставити свій підпис під такими одіозними виданнями. Хто пам'ятає ті часи, підтвердить, якою подією культурного життя була поява кожної такої книжки» [9, с. 433]. Як редактор В. Підпалий боровся за кожен книжку україноцентричного автора, безумовно, будучи свідомим наслідків такої позиції. Л. Костенко згадує, що він був відсторонений від роботи над рукописом її «розсипаної» збірки «Княжа гора», тому що «виявився не тією видавничою рукавичкою, якою можна було б отак керувати і душити» автора [9, с. 438]. Такі непоодинокі приклади редакторської практики В. Підпалого свідчать, що він «зі своїм духовним кодексом ніяк не вживався з постулатами радянської ідеології» [11, с. 229].

Своєю громадянською снагою та реальними вчинками В. Підпалий утверджував національну ідею в усій її повноті й цілісності, правдивості й переконливості. Мірило його патріотизму – це щоденна копітка праця, неприйняття бездіяльності, фарисейства, сміливість в обстоюванні українського слова та істинних духовних святощів народу. М. Наєнко лаконічно, проте надзвичайно влучно означив обриси художнього світу поета: «Україна та її слово – чи не найбільша мука лірики В. Підпалого» [10, с. 456]. Його натура не приймала порожніх фраз. Зі словом (і в поезії, й у критичних студіях, і в рецензіях та редвисновках) він завжди поводився чесно, воліючи «краще помилитися, / ніж фальшивити». Його творче самоозначення звучить у вірші «Тиха елегія», що сприймається як сповідь перед Україною, в якій вчувається до болю близьке поетові Симоненкове кредо.

*Коли мене запитують: народу
чи зможеш прислужитись? Як і де? –
мовчу: на ясні зорі, тихі води
хай випадкове слово не впаде... [9, с. 164].*

Злободенною справою В. Підпалого завжди залишалась Україна, її історія, мова, культура, її минуле, сучасне та прийдешнє. Про це свідчать усі сфери його діяльності. Без перебільшень можна констатувати, що услід за геніальним І. Франком він мав би моральне право засвідчити своє україноцентричне кредо, позбавлене напускної риторики й надміру високого пафосу, а зумовлене конкретними реальними справами в цій царині, такими словами: «Мій руський патріотизм – то не сентимент, не національна гордість, то тяжке ярмо, покладене долею на мої плечі. Я можу здригтися, можу тихо проклинати долю, що поклала мені на плечі це ярмо, але скинути його не можу, іншої батьківщини шукати не можу, бо став би підлим перед власним сумлінням. І якщо щось полегшує мені нести це ярмо, так це те, що бачу руський народ, який, хоч гноблений, затемнюваний і деморалізований довгі віки, який хоч і сьогодні бідний, недолугий і безпорадний, а все-таки поволі підноситься, відчуває в щораз ширших масах жаждою світла, правди та справедливості і до них шукає шляхів. Отже, варто працювати для цього народу, і ніяка праця не піде на марне» [15, с. 31]. В цьому плані В. Підпалого, подібно до його великого попередника, вповні можна визнати пасіонарієм українського народу в сенсі здатності людини «підпорядковувати своє життя й діяльність досягненню ідеальних (навіть, якщо вони є ілюзорними) цілей, часто нехтуючи задоволенням реальних життєвих потреб» [3, с. 12].

Головний стрижень пасіонарності В. Підпалого, що сформував естетичну енергетику його лірики, визначила саме громадянська снага. Її пафосність як структурно-функціональний рівень авторського тексту пролягає в річищі імперативу того ж таки І. Франка, висловленого ним у його відомому «Одвертому листі до галицької української молодіжці»: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями [...] Ми повинні – всі без виїмка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етнографічних межах, у її теперішньому культурному стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем...» [16, с. 405]. Яскравою художньою ілюстрацією щодо сказаного може бути вірш із промовистою назвою «Україна» (цикл «Струни»):

*... Бо любов твоя –
як саду квіт,
біль твоїй –
глухий, як століття неволі,
терпіння – як дорога до сонця,
доброта –
аж сусіди насміхаються,
а для прокляття –
і порівнянь іще немає ... [9, с. 129].*

Виразною ремінісценцією тут проступає теза Є. Маланюка про «вічне прокляття» України – «ніч бездержавності». В Україні національна ідея впродовж століть уособлювала «спонтанне прагнення бездержавного й розчленованого народу до збереження своєї етнічної самобутності» [7, с. 343]. Тому пасіонарії народу, до яких, поза сумнівом, належить і В. Підпалый, не розмежовують свого життя й

творчості. Пасіонарність поета визначила підстави його аксіології, що їх філософи трактують як автентичність буття, тобто граничну й рідкісну узгодженість власного життя особистості зі сповідуваними ідеалами, цілковиту тотожність самого митця та його ліричного героя, близькість «Я»-автора емпіричного й текстуального. У непевні 60-70 роки поет підтримував справжню літературу, писав і редагував істинно мистецькі твори, а в пору «затемнення Бога» (М. Бубер) зумів уберегти сутнісно людське «Я».

Україноцентричність сформувала обриси смислового поля багатьох віршів В. Підпалого, визначила національну іманентність його лірики загалом. Відомо, що поняття «національна іманентність літератури» семантично близьке до таких понять, як «національний спосіб розуміння письменника» [6], «національна ідентичність» [5], «національна самобутність» [19]. Усі названі смислові коди визначають ідейно-тематичну основу поезії митця, її україноцентричні домінанти, пасіонарний пафос. Україна була органічною частиною його власної суті. Про що б не писав поет, як стверджує справедливо П. Осадчук, він «думав про безсмертя роду і народу» [10, с. 287]. Самозаглиблений, самозосереджений лірик сковородинівського штибу, в особі якого поєдналися непересічний літературний та редакторський таланти, добрий і щирий, він своєю світлою поезією «рятував душі від запустіння», бо й сам мав «душу чутливу, ніби скрипка», в якій «боліла Україна, / І рідний степ крайнебо розгортав» [9, с. 451]. Потужна й зовні непоказна духовна енергетика жила в ньому природно й органічно. Нею він завжди ділився з усіма, аби лишень дароване ним зерно лягало в благодатний ґрунт і давало щедрі ужинки.

У ліриці В. Підпалого прочитується міцна фольклорно-літературна традиція модифікації образу Батьківщини в образ матері («Україна – то доконче мати...»). В його поетичних одкровеннях рідна земля постає універсальною духовною субстанцією: «*Оте, що у серці навіки, / оте, що Вкраїною зву*» [9, с. 167]. Як зазначає дослідниця творчості В. Підпалого А. Третяченко, мотиви любові до Батьківщини в його віршах «тісно переплітаються зі спогадами про землю дитинства, отчий дім, перші життєві враження («Зима ще тільки пред'явля права...»), мамину ласку й турботу («Мамо, було, покличеш...»))» [14, с. 61]. Особливо переконливо звучать його правдиві зізнання в особистій причетності до пракоренів, у кровній приналежності до долі свого народу:

*Коли мене питають: любиш землю,
поля, озера, яблуні в саду? –
я знов мовчу: від них не відокремлю
себе й тоді, як в землю перейду... [9, с. 164].*

В. Підпалий любив свою землю навдивовиж рідкісною, по-справжньому зворушливою любов'ю, як люблять рідну матір, кохану дружину. Можливо, саме в тій довірливій інтимності й криється первісна краса його віршів, той глибокий ліризм, який трепетно хвилює, проймаючи з перших же хвилин діалогу з поетом, слово якого заряджене енергією від сонця й нагадує «пахуче українське зілля» (Ф. Неуважний). Воно чесне й чисте, немов сльоза, неповторне, як весни під високим небом України, найкращі барви й тони якої лірично-тепло звучать у кожному рядку поета, що нагадує красиві пасторальні акварелі («вечір, мов казка, над Україною»; «степи, озера, яблуні в саду»; «річки і річки, і річечки, і потічки» й под.).

Поетова любов до України – це не лише милування її красою. Тут звучить відлуння драматичної національної історії: «*Козацькі кості – рештки лихоліття – / степами рознесли вовки-погани...*» [9, с. 78]. Його справедливо називають

«тривожним вболівальником за негаразди в Україні й у світі» [10, с. 454]. У житті й творчості В. Підпаголо «відчувалося якесь посланництво, представництво. Він не мислив себе як замкнуту індивідуальність. Відчувалося, що за його плечима стоїть його Полтавщина, уся велика Україна...» [10, с. 334].

Подібно до Т. Шевченка, рядки якого доволі часто використовував як епіграфи до своїх творів («Осінній сонет», «Сонет замість епітафії», «Зимова казка» та ін.), В. Підпалый кидає болісні звинувачення на адресу рабських інстинктів українства, котрі віками не дають нам «збутися в народ». Шевченкове шмагання «правнуків поганих» відлунує у мотиві «Україна-повія», що асоціюється також із грізним Маланюковим «повія ханів і царів» та «байстрюча матір яничар» («Діва-Обида»), із Сосюриним «російсько-польська потаскуха, малоросійська тюрма» (поема «Мазепа»). Справжній поет повинен не тільки пишнослівно захвалювати усе *наше*, але й виявляти національні хвороби, будити від амнезії приспані інстинкти нації. Поетова душа не приймає «*порабленої держави, / що з холодом і смертю заодно*» (в. «Ілюзорне»). За кожним його розпеченим до болю словом – непідробна любов до України, в якій відсутній «кайданів брязкіт, стогони рабів». У цьому сенсі цікавим є вірш «Дівчина», який за свідченням дружини Ніли Андріївни первісно звався «Україна» [1]:

*...Хотіла бути вірною дружиною,
а коли ні – червоною калиною...
А стала всім коханкою-повією...
Ти не приходь!
Я єсть ганьба твоя!..* [9, с. 211].

Сьогодні, коли слово В. Підпалого вростає «у велику вічність, / де не забувається ніщо», на верховині якої зійшлися стежки палкої, непідробно-пристрасної любові до рідних пракоренів, мусимо врешті-решт затямити, що збудувати власне майбутнє можемо тільки власноруч. Ці мрії-настанови поет уклав у душу й уста мудрого Сковороди: «...*серце / мене до тебе, Україно, знов / і знову од латині навертає*» [9, с. 212]. Тоді, можливо, й з'явиться новий шанс, поселиться в наших душах надія на майбутнє (і окремої людини, й усїєї нації), яка з емоційно-експресивною силою шевченківського засягу («Оживуть степи й озера...») прозвучала в образно-пророчих візіях В. Підпалого:

*І привиділося:
незлічені
копачі йдуть джерел шукати:
–Покажи нам криницю, дівчино,
де тебе умивала мати...* [9, с. 74].

Від особистості В. Підпалого йшли (та й ідуть) потужні імпульси, що додають снаги кожному українцеві, адже випромінювала їх кришталево чесна людина, що поставила життя й слово на сторожі інтересів нації, високого духу народу. Сучасники згадують, що вчилися в нього істинної, непідробної, негаласливої, а діяльної, щирої любові до України. Зі згортанням тимчасової лібералізації суспільства («після «хрущовської відлиги») В. Підпалый, як підкреслює О. Рарицький, «долучається до свідомої опозиції режиму, а послужила цьому низка подій, пов'язаних із заборною та переслідуванням національних виявів, наругою над українською мовою, кульмінаційним моментом якої стали арешти інакомислячої української інтелігенції» [11, с. 229].

За умов офіційної радянської ідеології, спрямованої на нівелювання

національних почуттів і нищення національної культури, на В. Підпалого взорували, прозріваючи. Так, російський поет і перекладач Н. Коржавін [мешкає сьогодні в США. – Г. Р.] із особливим, щирим пієтетом згадував: «У ньому для мене воскрешала улюблена з дитинства Україна. Реальна, жива, а не підмінена удаваною романтикою і екзотикою» [10, с. 207]. Подібно до нього, щемно й переконливо зізнавався також прозаїк і мистецтвознавець М. Кагарлицький: «У нього я вчився любові до України, в розмовах із ним я прозрівав...» [10, с. 170]. І, мабуть, багато хто і з ближчого, й із дальшого оточення поета, як свідчить книга спогадів «Пішов у дорогу за ластівками» (Кам'янець-Подільський, 2011), міг би сказати словами А. Кацнельсона з його присвяти «Пам'яті Володимира Підпалого»: «У ньому бачив Україну...» [9, с. 463].

Наближення до істинного обличчя В. Підпалого переконує, що він був неперевершеним романтиком-оптимістом із шевченківським *людинолюбством* як потребою добра й світла, шануванням людської гідності, з гуманістичною сквородинівською настановою «завжди пам'ятати про душу». За словами Я. Стеха [письменник, однокурсник поета; нині мешкає в Канаді. – Г. Р.], В. Підпалый вписав своє ім'я в духовний поступ як «палкий захисник рідної мови, літератури і високої гідності українця [...] Добро у його душі було запрограмоване, і становило воно високе мірило українського патріотизму [...] Він також поважав гідність не лише кожної людини, але також гідність кожної нації [...] У своїх переконаннях був добрим християнином...» [10, с. 365]. Акумуляція у собі «чужого» болю, рідкісної та дивовижно чесної відкритості до світу й незмірно щемливої любові до людей, до рідної землі забезпечило йому ту висоту, якої сьогодні не бачить хіба що незрячий. Адже наблизатись до нього – означає відчувати в собі потребу «діяння справедливості й доброти». А ще – по-справжньому любити свій народ, життям і справами «повертати до сонця Україну», утверджувати й плекати свою мову – як «джерело із глибини», «як матір в рідній хаті», «заступницю й пораду», «співзвуччя плин / пісень великого народу / з країни сонця і калин!» (в. «Рідна мова») [9, с. 127].

В. Підпалый, як слушно зауважує В. Плачинда, «був, є і буде сучасником, бо завше суголосні часові синівська любов, відданість дружині і дітям, жертвність в ім'я Батьківщини, талант людяності і краса творчості [9, с. 444]. Його твори «давно переступили межі його життя, визначеного долею, і, не втративши своєї болючої актуальності, живуть повнокровним життям нашого часу» [10, с. 69]. Тому до глибини душі хочеться, щоби сьогоднішнє покоління – і молодше, й старше, усі шанувальники рідної мови та культури дослухалися до магічного чар-слова Митця, котрий «повертав до сонця Україну», прозірливо вдивляючись у прийдешнє, з тривогою у серці запитував: «Куди ти, Україно, поминеш?...» [9, с. 233]. Написані далекого 1964 року, ці рядки набувають великого значення «як символ непокореної духовної міці народу», як історична антитеза морально-етичній позиції багатьох сучасних «патентованих патріотів», їх напускної риторики, «вірусних» «знаків оклику», яких категорично не приймав В. Підпалый. Сьогодні явно на часі гранично щирі, безпафосні поетові зізнання, котрі совісністю озиваються до нас із його присвяти «Україні»:

*...І мені б за столом письмовим
знаків оклику стрій вести,
так забаглось у ріднім слові
зрозуміть, яка справді ти... [9, с. 84].*

В. Підпалый як автор книжок, котрі цілком заслужено стали золотим набутком сучасної української поезії, редактор багатьох віршованих збірок, «і сьогодні в одних

лавах зі своїми ровесниками, борець за відродження свого народу. Більше того наше сьогодення вияскравлює його літературний і громадський подвиг» [10, с. 38]. Ось чому нам нині у край необхідний крізьчасовий діалог зі світлої пам'яті Поетом, Людиною, Громадянином. У збуреному катаклізми сьогоденні особливо гостро резонують рядки його послання, що має символічну назву «Нам»: «...кожному з нас *доконче / це й батьківщина потрібна...*» [9, с. 85]. Батьківщина як «наскрізний основообраз, постійна змістова ідея та генеральний смисловий концепт» [6, с. 235] є одним із основних екзистенціалів, який входить до основоструктури національного сенсу буття літературної присутності у творчості В. Підпалого. Німецький філософ О. Шпенглер стверджував, що «кожна культура має притаманне їй поняття батьківщини і вітчизни» [18, с. 491]. Український характер місця й часу літературного буття близький до героя як присутності (буття-у-світі). Йдеться про такі взаємопов'язані константи, що належать і до художнього універсуму, й до екзистенціального «чотирикутника» М. Гайдеггера (земля, світ, час, небо), є величинами національно-історичного, а не вузько особистісного типу. Е.-Д. Сміт підкреслював, що земля для людини має виняткове значення як «місце, де жили предки і де історія позначила "батьківщину"» [13, с. 84]. Йдеться про Україну як національний ареал (реальний та духовний) і як фундаментальний екзистенціал літературної присутності, образно означений поетом як «країна сонця і калин» [9, с. 127].

В. Підпалій, як свідчить його близький друг І. Гнатюк, «чув Україну / Не лише у слові, а й в душі» [10, с. 70]. У своїй самовідданій любові до неї він максималіст – «від коліски до труни!..» [9, с. 127]. І це жодною мірою не пишнослівна риторика. Поет категорично протиставляв себе усім тим лжепатріотам, котрі «ювілеями заважали / Україну писати...» («Василеві Симоненкові») [9, с. 232]. Він любив свою Вітчизну всією душею, «плекав її, зігрівав і оживлював власним словом і ділом, усім життям своїм. Він був для неї Антесем і Атлантом» [9, с. 443]. Тому говорити про нього лише як про поета, безумовно, «до болю мало» [слова Є. Маланюка про феномен Т. Шевченка. – *Г. Р.*]. Він репрезентує чільну творчу постать у перманентній національній культурно-історичній традиції, за якою особистість митця завжди була невіддільна від долі народу. Журналіст, видавничий працівник В. Біленко стверджує, що «сміслом і суттю життя Володимира Підпалого була Україна» [9, с. 362].

Саме україноцентризм визначив філософію життя й творчості В. Підпалого, сформував етику його буття, співмірний із Шевченковим «sacrum», задекларований риторичною настановою «думати по Тарасу!» [9, с. 417]. Дружина поета в листі до студентів та викладачів Ізмаїльського державного гуманітарного університету від 11.05.2016 р. увиразнила органічний для В. Підпалого україноцентризм, національний імператив Шевченкового засягу: «Свою Україну любіть...». Отже, насамкінець надаємо слово шановній пані Нілі Андріївні: «...Вірю, що Володя звідти, з небесної України дивиться на всіх Вас і вдячно радіє, що його Слово розпросторилось від маленького Сліпороду [...] до берегів глибоководного Дунаю. Радіє Володя і зичить Вам усім Добра і Блага на нашій Україні, яка була його найвищою Любов'ю і найбільшою мукою. Любіть Україну, рідну мову, рідну пісню, як любив її Володимир Підпалій» [1].

В особі В. Підпалого Україна має «великого мислителя-поета, відданого українського патріота, який був і залишається для всіх нас уособленням найшляхетніших прикмет характеру, і житиме він у нашій пам'яті як велика особистість української нації. Такою особистістю і його безсмертною загальнолюдською цінністю слід гордитися» [10, с. 369]. Тому очевидно, що перед

науковцями невідкладно постає ціла низка завдань, пов'язаних із декодуванням творчого феномена В. Підпалого, відтак об'єктивною оцінкою його спадщини, усвідомленням місця й ролі в історії національної культури.

Список використаних джерел

1. Архів автора.
2. Грибіниченко Т. О. «Сковородинські думи» Володимира Підпалого / Т. О. Грибіниченко // Дивослово. – 2004. – № 5. – С. 24-26; Домчук М. П. Імпліцитний смисл поеми В. Підпалого «Перунія» («Голубе кладовище») / М. П. Домчук // Українська література в загальноосвітній школі. – 2011. – № 5. – С. 2-4; Домчук М. П. Цикл елегій Володимира Підпалого про Т. Шевченка / М. Домчук // Слово і Час. – 2001. – № 5. – С. 4-7; Райбедюк Г. Б. «Він повертав до сонця Україну...» : до 80-річчя від дня народження Володимира Підпалого / Г. Б. Райбедюк // Нація і держава. – 2016. – № 4 (635); Третяченко А. В. Володимир Підпалый у контексті «тихої лірики» / А. В. Третяченко // Слово і Час. – 2013. – № 6. – С. 87-92.
3. Гумилев Л. Н., Панченко А. М. Чтобы свеча не погасла : Диалог. – Л. : Советский писатель, 1990. – 128 с.
4. Дончик В. Г. Доля української літератури – доля України : Монологи й полілоги / В. Г. Дончик. – К. : Грамота, 2011. – 640 с.
5. Жулинський М. Г. Слово на сторожі нації : [літературно-критичні твори] / М. Г. Жулинський. – К. : Український письменник, 2015. – 1016 с.
6. Іванишин П. В. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко : [монографія] | П. В. Іванишин. – К. : Академвидав, 2008. – 392 с.
7. Карась А. Ф. Українська національна ідея / А. Ф. Карась // Політологія. – Львів : Світ, 1994. – С. 342-357.
8. Мойсеїв І. К. Храм української культури (філософія семіосфери) : [посібник-дослідження] / І. К. Мойсеїв. – К. : Всеукраїнський фольклорно-етнографічний центр «Рідна хата», 1995. – 464 с.
9. Підпалый В. О. Золоті джмелі : [вибрані твори] / В. О. Підпалый; упор. та прим. Н. А. Підпалої; худ. оформ. К. І. Сулими. – К. : Твім інтер, 2011. – 560 с.
10. Пішов у дорогу – за ластівками : спогади про Володимира Підпалого / упоряд. : Ніла Підпала, Олег Рарицький; передм. Олега Рарицького; прим. Ніли Підпалої. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2011. – 496 с.
11. Рарицький О. А. Редакторська діяльність Володимира Підпалого в епістолярних спогадах сучасників / О. А. Рарицький // Слово і Час. – 2011. – № 7. – С. 95-102.
12. Рарицький О. А. Партитура тексту і духу (Художньо-документальна проза українських шістдесятників) : [монографія] / О. А. Рарицький. – К. : Смолоскип, 2016. – 488 с.
13. Сміт Е.-Д. Національна ідентичність / Е.-Д. Сміт. – К. : Основи, 1994. – 224 с.
14. Третяченко А. В. «Хіба ж даремно вік було прожито, як є між нами на землі місток...» : творчий профіль Володимира Підпалого : [монографія] / А. В. Третяченко. – Тирасполь, 2016. – 160 с.
15. Франко І. Я. Одвертий лист до галицької української молодіжці // Франко І. Я. Збір. творів : у 50-ти т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 45. – С. 401-409.
16. Франко І. Я. Дещо про себе самого // Франко І. Я. Збір. творів : у 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 31. – С. 28-32.
17. Цимбалюк В. І. Коли я умру, замість мене залишаться квіти ... / В. І. Цимбалюк // Літературна Україна. – 2016. – 5 травня.

18. Шпенглер О. Закат Европы : Очерки морфологии мировой истории / О. Шпенглер. – М. : Мысль, 1998. – Т. 1. [Пер. с нем. и примеч. И. И. Маханькова]. – 606 с.

19. Шумило Н. М. Під знаком національної самобутності : [монографія] / Н. М. Шумило. – К. : Задруга, 2003. – 354 с.

Summary

Reibedyuk Galina. Ukrainian Center of Volodymyr Pidphalij Life Creation.

The article presents the analysis of documentary materials and literary texts of Vladimir Pidpaliy with the focus on the Ukrainian centrism as a dominant philosopheme of his life creation. The basic aspects of national existence and passionary axiology in the aesthetic and ethical system of the poet conception are presented.

Key words: text, context, code, national immanence, Ukrainian centrism, passionary, existential.

УДК 821.161.2-Підмогильний

Людмила Рева-Лєвшакова

НАРАТИВНІ КОНЦЕПТИ ТВОРЧОСТІ В. ПІДМОГИЛЬНОГО: СУЧАСНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

У статті запропоновано аналіз наративних концептів творчості В. Підмогильного на матеріалі оповідань «Гайдамака», «Добрий Бог», «Старець», «На іменинах». Написані у 1918-1919 роках молодим письменником, ці твори мають концептуальну спорідненість. Автор приділяв увагу новим формам зображення життя і взаємостосунків між людьми, що становить цікавий літературознавчий матеріал для дослідження наративних концептів.

Ключові слова: наратив, підтекстуальний задум, діалог, мотивема, фокалізація, перцепція.

У творчому доробку В. Підмогильного оповідання посідають важливе місце. У них митець пропонував інтелектуальний погляд на світ і людей, своєрідно порушував питання реальності буття, аналізував чуттєві порухи своїх героїв. Окрім філософічного поглиблення, реалістичного творення, ліро-епічного погляду, мовного експериментування, у наративних структурах оповідань наявна особлива увага до соціальних тем і проблем.

Ще на початку минулого століття С. Єфремов звернув увагу в «Історії українського письменства» на збірку оповідань молодого прозаїка. Всього шість сторінок приділив відомий критик аналізу прози двадцятирічного письменника в розділі про п'ятирічний літературний розвиток з 1919 по 1923 роки. Серед численних детальних текстових прикладів з оповідань В. Підмогильного критик декілька разів цитує чималі уривки з його творів. До речі, жодного іншого прозового твору С. Єфремов так не цитував, принаймні в «Історії українського письменства». Першим наведеним прикладом літературознавець обрав опис міста з оповідання «Старець» (1919), яке вразило його міцною легкістю мистецького слова: «Місто шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало. Життя виштовхувало вдень на вулиці його тисячі, десятки тисяч людей, котрі заклопотано бігали, метушились, щось думали, обмірковували, сміялись, плакали, сподівались...» [3, с. 70-71]. У цьому описі автор намагається схопити безжальну динаміку життя міста, а в нім людини. Слова-